

Dariusz Chemperek

(Lublin)

POŁONIŚCI W ARCHIWACH SZWEDZKICH. NAJNOWSZE BADANIA NAD POŁONIKAMI

Kiedy wiosną roku 2006 przedstawiałem w Uniwersytecie Sztokholmskim, na konferencji zorganizowanej przez prof. Ewę Teodorowicz-Hellman, referat podsumowujący badania poloników szwedzkich z początków XXI w.¹, nie sądziłem, że już w 2009 r. przyjdzie mi prezentować stan badań nad polonikami z niespełna trzech ostatnich lat. Tymczasem znacząca intensyfikacja wysiłków naukowych z lat 2006-2009 pozwala na ich omówienie, nie są to bynajmniej projekty czy przedsięwzięcia *in statu nascendi* lecz wydane już książki i artykuły.

O znaczeniu badań nad polonikami, a więc dziełami (głównie z XVI-XVIII w.) spoczywającymi w zagranicznych archiwach i bibliotekach nie trzeba nikogo przekonywać. Wysiłek naukowców służy restytucji dóbr narodowych odebranych niegdyś Rzeczypospolitej, a więc włączeniu w obszar kultury narodowej tekstów dotąd nieznanych lub znanych tylko częściowo. Restytucja nie dotyczy oczywiście materialnego stanu posiadania (na to nie pozwalają ograniczenia prawne) lecz upowszechnieniu wiedzy o utworach dotąd zapoznanych, czy wręcz nieznanymi z racji ich oddalenia od polskich ośrodków naukowych i kulturalnych. Służą jej edycje krytyczne, monografie i artykuły dotyczące poloników. Niezmiernie cenne są więc wydania rękopisów i unikatowych starodruków.

¹ D. Chemperek, *Kultura literacka początków XVII wieku w świetle poetyckich poloników szwedzkich wydanych w XXI wieku*, [w:] *Polonika w Archiwum Narodowym Szwecji. Kolekcja Skokloster i inne zbiory. Polonica in the Swedish National Archives. The Skokloster Collection and Other Materials*, red. A. Nowicka-Jeżowa, E. Teodorowicz-Hellman, Stockholm 2007, s. 55-66.

Inspiracją do intensyfikacji badań nad polonikami szwedzkimi była i jest działalność organizacyjna uczonych zwłaszcza z dwóch ośrodków: Instytutu Sławistyki Uniwersytetu Sztokholmskiego (prof. Ewa Teodorowicz-Hellman) oraz Uniwersytetu Warszawskiego (prof. Alina Nowicka-Jeżowa). Obie badaczki zdołały skupić wokół swoich projektów (lub też wspierać projekty już istniejące) badaczy z różnych ośrodków: Uniwersytetu Sztokholmskiego (Elisabeth Lofstrand), archiwów Wojskowego (Ulla Ehrensvar), Narodowego (Ewa Berndsson) w Sztokholmie, Uniwersytetu w Uppsali (Elżbieta Świącicka), Instytutu Językoznawstwa PAN w Krakowie (Jadwiga Wronicz, Maciej Eder), Wydziału Polonistyki UW i Wydziału Historii tej uczelni (Marta Kacprzak, Włodzimierz Gruszczyński, Roman Krzywy, Jakub Lichański, Michał Straszyński), Biblioteki Narodowej (Michał Spandowski, Sławomir Szyller) i z Wydziału Humanistycznego UMCS (Maria Juda, Sławomir Baczewski, piszący te słowa), Instytutu Filologii Polskiej UŁ (Maria Wichowa). Powyższy katalog, niekompletny z racji dynamicznie rozwijających się badań, obejmuje zatem historyków literatury, językoznawców i – wbrew tytułowi tego wystąpienia – także bibliotekoznawców, historyków i archiwistów. Badania rozwijają się niezależnie od ich inicjatorów – taka jest natura nauki. Dobrym tego egzemplum jest edycja krytyczna dzieł Jana Kunowskiego przez białostockich historyków Wojciecha Walczaka i Karola Łopateckiego², dla których impulsem do zajęcia się dorobkiem nieznanego dotąd smoleńskiego szlachcica i żołnierza stała się wydana rok wcześniej edycja katalogu poloników ze zbiorów Archiwum Narodowego Szwecji i edycja krytyczna jego kilku poematów.

Katalogi

Pierwszym krokiem dla rozpoznania źródeł, by w oparciu o ich zasoby tworzyć naukę, są w wypadku humanistyki, a zwłaszcza humanistyki obejmującej kulturę wieków dawnych, kwerendy archiwalne i biblioteczne. Żmudny trud ich prowadzenia owocuje w postaci katalogów zasobów, te zaś stanowią punkt wyjścia do badań szczegółowych. W ramach projektów szwedzkich powstały dotąd cztery katalogi.

Najstarsze antecedencje, sięgające jeszcze lat 70. ubiegłego wieku ma przedsięwzięcie zainicjowane przez Józefa Trypućkę z Uniwersytetu w Uppsali, który rozpoczął pracę nad katalogiem zrabowanej w 1626 r. biblioteki kolegium jezuickiego z Braniewa. Dotąd ukazał się, dzięki szwedzko-polskiej współpracy (Biblioteka Narodowa – Carolina Rediviva) trzypiętomowy katalog opatrzony nazwiskiem prekursora badań: J. Trypućko, *The Catalogue of the Book Collection of the Jesuit College in Braniewo held in the University Library in Uppsala*, oprac. M. Spandowski, S. Szyller, wstęp J. Z. Lichański, t. I-III, Warszawa – Uppsala 2007. Praca nie jest jeszcze ukończona, dlatego nie podejmuję się jej szczegółowo omawiać³. Niewątpliwie bibliografia tej późnorennesansowej biblioteki, zachowanej niemal

² J. Kunowski, *Ekspedycja inflancka 1621 roku*, oprac. W. Walczak, K. Łopatecki, wstęp K. Łopatecki, Białystok 2007.

³ Zob. tekst M. Spandowski, *Biblioteka dawnego kolegium jezuickiego w Braniewie w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu w Uppsali*, zamieszczony w tym tomie.

w całości, już teraz jest cennym materiałem badań dla historyków książki i badaczy szkolnictwa jezuickiego. Pozwala ona na lepsze niż dotąd rozpoznanie profilu humanistycznego braniewskiego kolegium, krążenia książek (a więc – idei) w kulturze potrydenckiej.

Wspomniany wcześniej katalog *Polonika w zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji. Skoklostersamlingen*⁴ powstał jako pierwszy tom przedsięwzięcia badawczego o tej właśnie nazwie, koordynowanego przez Ewę Teodorowicz-Hellman i Alinę Nowicka-Jeżową. Tom zawiera obszerną bibliografię prac na temat poloników szwedzkich, rys historyczny zbiorów z Zamku Skokloster, przechowywanych od ponad stu lat w Archiwum Narodowym Szwecji oraz ważny dla dalszych badań *Przegląd zawartości kodeksów kolekcji Skokloster*. Istotne, że opisu manuskryptów dokonały polonistki i historyk, pozwoliło to na uniknięcie jednostronności i... wieku błędów, nieuniknionych, gdyby katalog tworzył naukowiec tylko z jednej branży. Bibliografia pokazała bogactwo materiałów pierwszorzędnej wagi, zarówno dla historyków, jak i historyków literatury, część z nich nie została dotąd wyzyskana naukowo. Tom katalogu otworzył tzw. „czekoladową serię” czterech innych książek opatrzonych mianem „Polonika w Zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji” (o jednej z nich mowa w dalszej części artykułu).

Następnym tego rodzaju przedsięwzięciem badawczym są dwa siostrzane katalogi: *Polonika ze zbiorów Zamku Skokloster. Katalog*, oprac. M. Eder przy współdziałaniu Elisabeth Westin Berg, red. naukowy D. Chemperek, Warszawa 2008⁵ oraz: M. Eder, *The „Polonica Collection” from Skokloster Castle*, Stockholm 2008. Istotę polsko – szwedzkiej współpracy oddają jednobrzmiące akapity w obu tomach (s. 14-15 w tomie warszawskim i s. 12 w sztokholmskim), mowa w nich o wkładzie intelektualnym obu stron oraz źródłach finansowania. Katalogi skierowane są oczywiście do różnych adresatów, lecz także różnią się ilością skatalogowanych pozycji (odpowiednio: 281 i 222; wynika to stąd, że w tomie polskim oprócz książek z kolekcji „Polonica” Maciej Eder skatalogował także pozycje z ogromnej biblioteki zamkowej). Wspólny wysiłek obu stron, przede wszystkim zaś dociekliwość i kompetencje autora katalogu, zaowocowały odnalezieniem aż 35 unikatów, a więc książek nieodnotowanych w bibliografiach. Ich obfitość wynika z faktu, że zagrabionych do Szwecji książek polskich nikt po prostu nie czytał (ale też nie niszczył) – dzięki temu uległy one swoistej hibernacji, przetrwały do naszych czasów nieuszkodzone. Wśród nich zwraca uwagę traktat lubelskiego „papieża” braci polskich Marcina Czechowicza *Trzech dni rozmowa* (pozycja 27/24, odnalazła go już w 1982 roku Paulina Buchwald-Pelcowa)⁶, wokabularz ryski Jana Stanisława Malczowskiego z 1684 roku (pozycja 133-

⁴ Pełny opis: E. Teodorowicz-Hellman, A. Nowicka-Jeżowa, M. Straszewicz, M. Wichowa, *Polonika w zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji. Skoklostersamlingen*, Warszawa 2006.

⁵ Tom powstał w ramach grantu „Humanizm. Idee, nurty i paradygmaty badawcze w kulturze polskiej”. Seria: „Polonika”, t. 1.

⁶ Zob. L. Szczucki, *Szymona Budnego relacja o początkach i rozwoju anabaptyzmu w zborze mniejszym*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 31 (1986), s. 93.

134), dotąd nieuwzględniany w badaniach językoznawczych⁷. Z dzieł literackich cenne jest pierwsze wydanie *Pałacu Leszczyńskiego*⁸ znakomitego barokowego epika Samuela Twardowskiego (240 / 178) czy bardzo interesujące literacko teksty literatury okolicznościowej, o których szerzej w następnej części artykułu. Dla bibliotekoznawców katalog ze Skokloster będzie przyczynkiem do badań nad zasobami ówczesnych szlacheckich bibliotek, ciekawe są też zapiski proveniencyjne, wśród nich występują nazwiska znakomitości ówczesnej polityki z Rzeczypospolitej i ze Szwecji. Można spodziewać się, że sporządzone przez Macieja Edera katalogi staną się inspiracją do wielu edycji i prac naukowych z różnych dziedzin humanistyki.

Edycje krytyczne i publikacje naukowe

Dwie edycje krytyczne powstałe w ramach projektu „Polonika w zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji” (*Sprawa smoleńska* i *Pamiętka rycerstwa sarmackiego*)⁹ omówiłem na wspomnianej wyżej konferencji. Warto w tym miejscu dodać, że ich naukową kontynuacją jest artykuł *Obraz Smoleńska i jego mieszkańców w literaturze polskiej początku XVII wieku*¹⁰, oraz edycja krytyczna *Ekspedycji inflanckiej 1621 roku* Jana Kunowskiego. Badania nad jego poematem *Smoleńska zacość Roku Pańskiego 1628* wykazały, że utwór ten jest pierwszym polskojęzycznym enkomionem miasta. Niezwykle jest to, że nie stołeczny Kraków czy Wilno stały się bohaterami pierwszej polskojęzycznej wierszowanej pochwały miasta, a pograniczny gród, nie *poeta doctus* był jej twórcą, a żołnierz parający się piórem. Smoleńsk - potężna twierdza musiał wzbudzić zachwyt Kunowskiego, deskrypcja miasta czyniona jest z perspektywy militarnej i z polskiego punktu widzenia.

Czwarty tom „czekoladowej serii” przynosi rewelacyjny literacko pamiętnik Stanisława Niemojewskiego *Diariusz drogi spisanej i różnych przypadków pociesznych i żalonych prowadząc córkę Jerzego Mniszcha, Marynę, Dymitrowi Iwanowicowi w roku 1606* (Warszawa 2006), jego wydawca Roman Krzywy wykorzystał znaleziony w zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji nieuwzględniony dotąd przekaz. Wydanie krytyczne pamiętnika Niemojewskiego (uwzględniające zarówno aspekt historyczny, jak i literacki), zaopatrzone w obszerny i rzeczowy wstęp, jest niezmiernie ważne dla obrazu polskiej memuarystyki XVII wieku. Otrzymaliśmy bowiem dzieło bogate faktograficznie: jego treścią jest poselstwo do Moskwy na ślub Maryny Mniszchówny, opis niemal dwuletniego internowania posłów ocalałych podczas „krwawych godów”, deskrypcja Państwa Moskiewskie-

⁷ Zob. W. Gruszczyński, *Wokabularze ryskie na tle XVI- i XVII-wiecznej leksykografii polskiej*, Warszawa 2000. Badacz uwzględnił słownik polsko – niemiecki Malczowskiego z 1688 roku.

⁸ Jest to wydanie za życia poety, niecenzurowane przez jezuitów; edycja ta stała się podstawą współczesnego wydania krytycznego tego utworu. Zob. S. Twardowski, *Pałac Leszczyński*, wyd. R. Krzywy, Warszawa 2002.

⁹ *Sprawa smoleńska. Z literatury okolicznościowej pierwszej połowy XVII wieku*, wyd. M. M. Kacprzak, red. naukowa A. Nowicka-Jeżowa, Warszawa 2006; *Pamiętka rycerstwa polskiego i senatorów Obojga Narodów przy żalostnej śmierci Jana Karola Chodkiewicza*, wyd. D. Chemperek, red. naukowa A. Nowicka-Jeżowa, Warszawa 2006.

¹⁰ D. Chemperek, *Obraz Smoleńska i jego mieszkańców w literaturze polskiej początku XVII wieku*, „Terminus” 11 (2009), 1–2 (20–21), s. 217–228.

go i obyczajów jego mieszkańców. *Diariusz drogi spisanej* jest też ciekawy pod względem genologicznym, stanowi bowiem mozaikę diariusza, pamiętnika, hodoeporikonu, chorografii, zawiera także listy i oracje. Żywy, barwny język autora doskonale oddaje różnorodność emocji towarzyszących oglądowi Moskwy, jej mieszkańców i uwięzieniu; jest zwłaszcza Niemojewski mistrzem ironii i inteligentnej obserwacji. *Diariusz drogi spisanej* stanowi też dokument zderzenia kultur: zachodniej, łacińskiej i wschodniej, prawosławnej, a jego autor – jednym z pierwszych twórców stereotypu „grubego Moskwicina”. Dla Niemojewskiego wyznacznikiem poziomu cywilizacyjnego Państwa Moskiewskiego jest bowiem znajomość kultury humanistycznej, zwłaszcza retoryki, stąd krytyczny, niekiedy wręcz krytykancki ton jego wypowiedzi. Wartości literackie *Diariusza drogi spisanej* stawiają to dzieło tuż po *Pamiętniku* Jana Chryzostoma Paska; parafrazując uwagę Alojzego Sajkowskiego o Pasku¹¹, można postawić tezę, że Niemojewski to „wiceksiążę” pamiętnikarzy staropolskich.

Paradoks, a może grymas historii sprawił, że twórczość zupełnie nieznanego wcześniej Kunowskiego spotkała się z wielkim zainteresowaniem. Jak wspomniałem, w roku 2006 Marta Kacprzak wydała z rękopisów będących w zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji sześć jego poematów, a już w następnym roku ukazała się kolejna monografia edytorska wydana przez białostockich historyków, również dzięki kwerendum w sztokholmskim archiwum¹². Obecnie, dzięki wysiłkowi badaczy z tych ośrodków możemy z dużą precyzją odtworzyć biografię autora *Smoleńskiej zacności*, przede wszystkim zaś posiadamy edycje jego dorobku literackiego.

Tom *Ekspedycja inflancka 1621 roku* przynosi znacznie więcej niż sugeruje tytuł. Wojciech Walczak i Karol Łopatecki wydali bowiem siedem utworów Kunowskiego, oprócz trzech krótkich epigramatów kommemoratywnych poświęconych Aleksandrowi Korwinowi Gosiewskiemu także dłuższe poematy, tytułowy liczy ponad 500 wersów. Ponadto zamieścili dokumenty (listy ważnych uczestników wojny o Inflanty, spis wojskowy) stanowiące historyczny kontekst *Ekspedycji inflanckiej*.

Utwór jest interesujący z kilku powodów. To poemat rycerski z przegranej wojny o Inflanty, choć autor opisuje epizody z roku 1621 chwalebne dla armii Rzeczypospolitej. Dla historyków jest on zapisem działań militarnych słabo dotąd znanego wycinka polsko – szwedzkich zmagania o Inflanty, stąd cenna jest dla nich deklaracja Kunowskiego o weryzmie opisu. Dla badaczy literatury staropolskiej poemat ten wpisuje się w zbiór epiki rycerskiej „trzeciego rzutu” (to jest trzeciej fali epiki po czasach Zygmunta Starego i Stefana Batorego), przy czym deklaracje autentyczności relacji – tożsamości narratora i bohatera spotykamy już w poematach z czasów batoriańskich. Dzieło Kunowskiego jest jednak ważne jako ogniwo w ewolucji „ojczystego *heroicum*”, którego najwartościowszym

¹¹ A. Sajkowski, *Nad staropolskimi pamiętnikami*, Poznań 1964, s. 125.

¹² J. Kunowski, op. cit. Badania i kwerendy zostały sfinansowane przez Uniwersytet w Białymstoku, zaś książkę wydano dzięki dofinansowaniu przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

artystycznie wyrazem stała się dopiero *Wojna chocimska* Wacława Potockiego¹³. Edycja pozwala także na porównanie rzadkiego w XVII w. poematu rycerskiego pisanego przez żołnierza z poematem autorstwa któregoś z humanistycznych panegirystów (tych była znaczna większość). Interesujące są także mniejsze objętościowo przejawy „muzy domowej” Kunowskiego, dokumentujące poziom wykształcenia humanistycznego (topika antyczna, mitologia, erudycja literacka i historyczna) ówczesnego przeciętnego szlachcica. Pod względem edytorskim wydanie to nie spełnia jednak oczekiwań polonistów: wstęp ma charakter *stricte* historyczny – obok obecnych w nim cennych ustaleń dotyczących biografii autora powinno się znaleźć wprowadzenie w świat wartości literackich wydanych utworów. Występują usterki w transkrypcji, objaśnienia dotyczące kontekstów historycznych i biograficznych budzą podziw, objaśnienia kulturowe występują zaś sporadycznie. A przecież Kunowski był nie tylko dzielnym żołnierzem i klientem Gosiewskiego, lecz również literatem o sporej erudycji humanistycznej. Stąd postulat, by wydawać dzieła z pogranicza historii i literatury w interdyscyplinarnym zespole.

Ostatnim jak dotąd owocem kwerend archiwalnych i bibliografii poloników szwedzkich jest edycja *Polska siedemnastowieczna literatura okolicznościowa ze zbiorów Zamku Skokloster*, wydana przez Sławomira Baczewskiego, pod redakcją naukową Janusza Gruchały i piszącego te słowa (Warszawa 2009)¹⁴. Spośród niespełna 300 poloników odnotowanych w bibliografii Macieja Edera wydawca wybrał do edycji krytycznej anonimowe *Treny żałobne* (1617?), *Żałosnego a mężnego z światem pożegnania Katarzyny Koreckiej* [...] wizerunk pióra Piotra Gorczyzna (1618), *Erato weselną* akademika zamojskiego Stanisława Roszyńskiego (1629) oraz *Kolędę* autorstwa Jana i Krzysztofa Denhoffów (po 1632). Trzy z nich: *Treny żałobne*, *Erato weselna*, *Kolęda* to unikaty. Wydane teksty – dwa zbiory funeralne, epitalamium i kolęda – należą do piśmiennictwa okolicznościowego o tematyce wyrastającej z życia prywatnego szlachty. Realia historyczne (znacząca jest w tych tekstach postać Zygmunta III Wazy i Władysława IV, ale też przejawy obyczajowości, mentalności szlacheckiej) oraz antecedencje literackie zostały przez wydawcę wnikliwie przywołane i naświetlone.

Ciekawe są przekształcenia gatunkowe, które obserwujemy w tych utworach. Wyrastające z autentycznej sytuacji (zabicie przez chłopów dwu szlachciców) *Treny żałobne* mają po części charakter pieśni nowiniarskiej, z kolei żałobny zbiór Gorczyzna prezentuje rzadką formę udratyzowanego cyklu funeralnego, zaś *Kolęda* Denhoffów stanowi aliaz pieśni bożonarodzeniowej, życzeniowej i panegiryku¹⁵. Rozluźnienie gorsetu genologicznego obecne w tych utworach wynika z aplikacji norm gatunkowych do życiowych sytuacji w nich przedstawianych i – chyba zwłaszcza – z niewysokiego statusu społecznego i kulturalnego ich odbiorców. Zbiór *Polska siedemnastowieczna literatura okolicznościowa*

¹³ Zob. m.in. L. Szczerbicka-Ślęk, *W kręgu Klío i Kalliope. Staropolska epika historyczna*, Wrocław 1973.

¹⁴ Edycja powstała w ramach grantu „Humanizm. Idee, nurty i paradygmaty badawcze w kulturze polskiej”. Seria: „Polonika”, t. 2.

¹⁵ O synkretyzmie tych utworów pisze S. Baczewski, *Wstęp*, s. 15-20.

ze zbiorów *Zamku Skoloster* jest zatem bardzo dobrym punktem obserwacyjnym do oglądu zastosowania humanizmu dla średnio wyrobionego odbiorcy, humanizmu po Kochanowskim, humanizmu „na co dzień”.

Omawiane teksty potwierdzają tezę Janusza Pelca o przemożnym wpływie autora *Trenów* na poetów pierwszych dziesięcioleci XVII wieku¹⁶. Twórca czarnoleski dla autorów wczesnobarokowych jest bardzo ważnym źródłem *inventio*, interesujące jest jednak, że w omawianych tekstach przywoływane są (w charakterze alegacji, parafrazy) nawet jego *Alcestis*, *Aratos* czy *Przy pogrzebie rzecz*, rzadko stanowiące materiał inwencyjny poetów „szkoły Kochanowskiego”. Stanowiąc to może przesłankę do hipotezy o powolnym wyczerpywaniu się zasobów czarnoleskiej poezji dla jej mniej lub bardziej utalentowanych naśladowców. Dowodem na to jest też obecność (w formie kryptocytatów czy parafraz) nowych, obok Kochanowskiego, autorytetów: Górczyn odwołuje się do poezji Kaspra Miaskowskiego, Roszyński do Szymona Szymonowica, zaś bracia Denhoffowie stosują w *Kolędzie* „nowy słodki styl” znany z liryków Jakuba Pontana, czy, na gruncie polskim, poezji Stanisława Grochowskiego lub Kaspra Twardowskiego. Omawiane utwory poświadczają więc proces tworzenia nowej, po Kochanowskim, hierarchii poetyckiej¹⁷. Ukazują też przewartościowanie humanizmu: elementy o proveniencji humanistycznej (mitologia, topika antyczna) służą w nich już celom duchowości potrydenckiej.

Wydane z archiwów i bibliotek szwedzkich katalogi i edycje krytyczne nie zawierają arcydzieł (z wyjątkiem pamiętnika Niemojewskiego i traktatu Czechowica), tych ostatnich, z natury rzeczy, w dziejach każdej literatury nie ma wiele. Istotne jest, że wydobywane obecnie z zapomnienia zaczynają funkcjonować w nauce polskiej i znacząco dopełniają obraz kultury Rzeczypospolitej XVI i XVII w., stanowiąc cenny materiał źródłowy dla historyków doby wczesnonowożytnej, historyków literatury, badaczy książki, języka.

¹⁶ Zob. J. Pelc, *Jan Kochanowski w tradycjach literatury polskiej (od XVI do połowy XVIII w.)*, Warszawa 1965.

¹⁷ Por. R. Grzeskowiak, *W cieniu Kochanowskiego. Próba przewyciężenia czarnoleskiej jakości w ocenie poetów początku baroku*, „Terminus” 10 (2008), 2, s. 123-142.

Dariusz Chemperek

POLISH AUTHORS IN SWEDISH ARCHIVES.
LATEST RESEARCH INTO POLONICA

SUMMARY

The author discusses the results of searches and research in 2006 – 2009 into Polonica in Sweden, conducted under the organizational framework under the direction of Prof. Ewa Teodorowicz-Hellman and Prof. Alina Nowicka-Jeżowa. The results of the research are the following catalogues (1-4) and critical editions (5-7) discussed in the article:

1. J. Trypućko, *The Catalogue of the Book Collection of the Jesuit College in Braniewo held in the University Library in Uppsala*, comp. M. Spandowski, S. Szyller, introduction J. Z. Lichański, v. I-III, Warsaw – Uppsala 2007.
2. E. Teodorowicz – Hellman, A. Nowicka – Jeżowa, M. Straszewicz, M. Wichowa, *Polonika w zbiorach Archiwum Narodowego Szwecji. Skoklostersamlingen [Polonica in the Swedish National Archives]* Warsaw 2006.
3. *Polonika ze zbiorów Zamku Skokloster. Katalog [Polonica in the Collections of Skokloster Castle. Catalogue]*, comp. M. Eder, E. W. Berg, content ed. D. Chemperek, Warsaw 2008.
4. M. Eder, *The “Polonica Collection” from Skokloster Castle*, ed. E. Teodorowicz – Hellman, Stockholm 2008.
5. S. Niemojewski, *Diariusz drogi spisanej i różnych przypadków pociesznych i żalonych prowadząc córkę Jerzego Mniszcha, Marynę, Dymitrowi Iwanowicowi w roku 1606 [Diary of a journey and of various humorous and sad events conveying Maryna, the daughter of Jerzy Mniszek, to Dmitri Ivanovich in 1606]* pub. R. Krzywy, content ed. A. Nowicka – Jeżowa, Warsaw 2006.
6. J. Kunowski, *Ekspedycja inflantska 1621 roku [The Livonian Expedition of 1621]*, comp. W. Walczak, K. Łopatecki, introduction K. Łopatecki, Białystok 2007. [Contains 8 articles by Kunowski, plus 12 letters concerning the Livonian war of 1621 and a listing of inhabitants of Wołkow County who left for the Livonian expedition]
7. *Polska siedemnastowieczna literatura okolicznościowa ze zbiorów Zamku Skokloster [Seventeenth-century Polish Literature in the Collections of Skokloster Castle]*, pub.

S. Baczewski, content ed. J. Gruchała, D. Chemperek, Warsaw 2009. [Contains one anonymous work (1617?) and works by P. Gorczyn (1618), S. Roszyński (1629), J & K. Denhoff (after 1632)]

Catalogues and critical editions published from Swedish archives and libraries are coming into use in Polish scholarly research, and significantly complement the image of culture in the Polish Commonwealth in the 16 and 17th centuries, becoming valuable source material for historians of the early modern period, historians of early Polish literature, bibliographic and linguistic researchers.

Translated by Thaddeus Mirecki

